

ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В УКРАЇНІ

П.О. Кобилін

kobilin333@gmail.com

*Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
м. Харків, Україна*

The article considers experience of European multinational corporations in Ukraine. The article characterizes the essence of the concept "transnational corporation", its features, share of the largest companies by countries and regions of the world, reflect ranking of the largest European TNCs operating in Ukraine and characterizes the largest European TNCs operating in Ukraine are.

В сучасних глобалізаційних процесах все більшу роль відіграють транснаціональні корпорації, які є рушійною силою світової економіки, джерелом інновацій, науково-технічного прогресу, відповідно, сприяють соціально-економічному розвитку світу в цілому, а також окремих країн і регіонів світу. Їх розвиток спричиняє трансформації міжнародного поділу праці, за яким компанії створюють виробництва у країнах Третього світу, що спрямовані насамперед на ринки Першого світу, і компанії орієнтуються не тільки на локальні, а на глобальні ринки [15]. Україна не знаходиться в осторонь глобальних тенденцій сучасності та намагається інтегруватися до світогосподарської системи. Особливо сильними в Україні є євроінтеграційні процеси, тобто прагнення бути членом Європейського Союзу, європейської спільноти. Тому дуже важливо розуміти, яке місце Україна посідає серед світових транснаціональних корпорацій, у тому числі європейських, в яких напрямах діють компанії. Про це і піде мова у даній публікації.

За визначенням UNCTAD, транснаціональна корпорація (ТНК) - це підприємство, яке контролює активи інших суб'єктів господарювання в інших країнах, як правило, володіючи певною часткою власного капіталу. Підприємство контролює активи, якщо частка власного капіталу становить 10% або більше звичайних акцій або голосів для зареєстрованого підприємства, або еквівалентна частка для некорпоративного підприємства [16]. Серед критеріїв, які застосовуються до транснаціональних корпорацій, можна назвати наступні: корпорація має функціонувати мінімум від 2-6 країн, певна кількість країн, в яких розміщені виробничі потужності корпорації, певний розмір капіталізації компанії, має бути не менше 25% іноземних операцій про доходи або продажі корпорації, міжнародний склад персоналу та вищого керівництва корпорації [1]. Відповідно, під

поняттям «Європейська транснаціональна корпорація» розуміється компанія, штаб-квартира якої знаходиться в європейській країні.

Основною статистичною базою для дослідження стали дані журналу Forbes Україна, який щорічно публікує рейтинг 100 найбільших приватних компаній України, в якому подаються дані щодо виторгу компаній та їх фінансового результату (прибутку або збитку). На основі цього рейтингу було ідентифіковано приналежність компанії до тієї чи іншої країни (за місце розташуванням штаб-квартири компанії) та розраховано частку всіх компаній країни за показником виторгу серед усіх компаній даного рейтингу.

Так, за цим рейтингом зі 100 найбільших компаній в Україні 71 компанія є українськими, 16 компаній походять з Європи, 10 – із США, 4 – з Азії, 1 компанія з Росії [13]. Рис. 1 демонструє розподіл загального виторгу найбільших компаній за країнами та регіонами світу і свідчить про переважаючу роль українських приватних компаній. Тобто майже 80% загального виторгу належить українським компаніям [13]. Проте слід зауважити, що українські компанії є не такими потужними поряд із зарубіжними. Так, у 2020 р. найбільший виторг в Україні зробила українська компанія Metinvest (278 млрд. грн. – приблизно 10 млрд. доларів США), при цьому американська компанія Walmart (посідає перше місце в світі за обсягами виторгу (за версією журналу Fortune) заробила у 2020 р. на суму 523,9 млрд. доларів США, тобто у 52 рази більше за компанію Metinvest [14]. Це свідчить про доволі невеликий рівень залучення іноземного капіталу в економіку України. На думку Пенської І.О. Кочеткова В.М., стримуючими факторами розширення діяльності ТНК в Україні є надмірне регулювання, нестабільність економічної та політичної ситуації, високий рівень корупції, неефективна судова система, низька платоспроможність населення, суттєве податкове навантаження, дефіцит держбюджету та борги України, збройний конфлікт на Донбасі, скорочення промислового виробництва, економічна війна з Росією, криза банківської системи, валютна нестабільність, інфляція тощо [12].

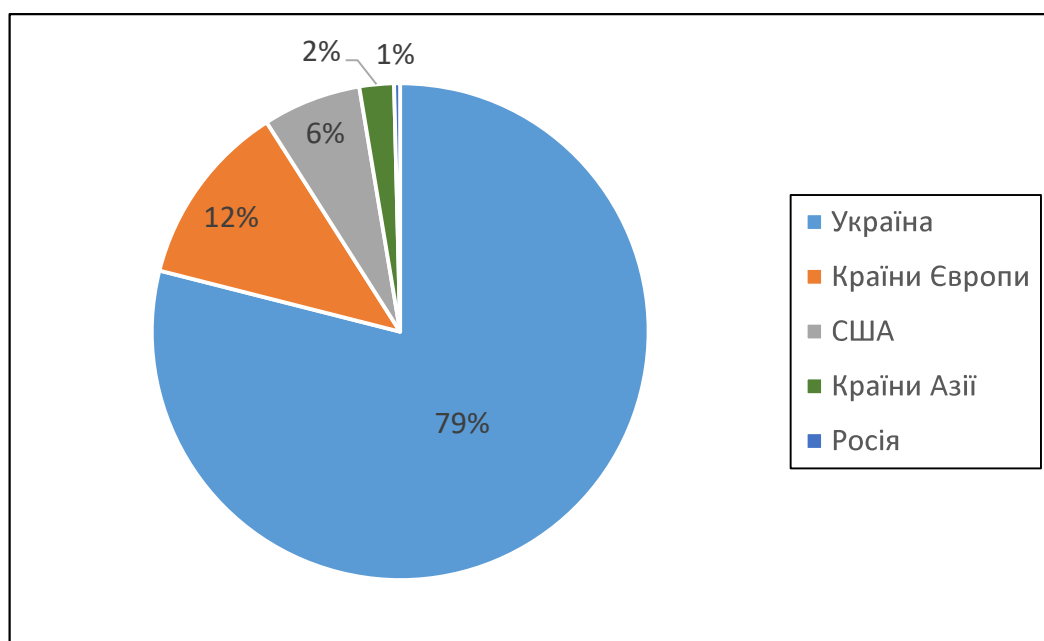

Рис. 1. Питома вага загального виторгу найбільших компаній за країнами та регіонами (складено автором за даними [13])

Вище вже було згадано, що в Україні функціонує 16 європейських ТНК. Переважно це підприємства, що функціонують в сфері металургії, харчової промисловості, агропромислового комплексу, торгівлі. Розглянемо деякі компанії більш детально (таблиця 1).

Таблиця 1
Рейтинг найбільших європейських ТНК, що діють в Україні, за 2020 р.
(складено автором за даними [13])

Рейтинг за версією Forbes Україна	Назва компанії	Сфера	Виторг, млрд. грн.	Фінансовий результат (прибуток/збиток), млрд. грн.	Країна базування, місто
6	Арселор Міттал Кривий Ріг	Металургія	62,4	-2,3	ArcelorMittal – Люксембург
12	Ferrexpo	Металургія	38,9	10,4	Ferrexpo AG - Швейцарія, Бар
29	Metro Cash & Carry	Ритейл	19,8	1,3	Німеччина, Дюссельдорф
31	British American Tobacco	Виробництво тютюнових вирбів	18	-0,089	Велика Британія, Лондон

34	Vodafone	Зв'язок	15	2	Велика Британія, Беркшир
38	Auchan	Ритейл	14,2	-0,563	Франція, Круа
50	ERC	Оптова торгівля	12,7	0,121	Австрія, Вена
51	Glencore Agriculture (Viterro)	Оптова торгівля, агропромисловий комплекс	12,6	0,212	Нідерланди, Роттердам
59	Nestlé	Харчова промисловість	10,6	0,341	Швейцарія, Веве
66	Louis Dreyfus Company	Оптова торгівля, агропромисловий комплекс	9	0,289	Нідерланди, Роттердам

6-е місце у рейтингу *Forbes* посідає люксембургська компанія Арселор Міттал Кривий Ріг, що входить до складу компанії ArcelorMittal, яка здійснює свою діяльність у 15 країнах світу. До 2005 р. підприємство мало назву «Криворіжсталь» та перебувало у державній власності. ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» – підприємство з повним металургійним циклом, яке включає коксохімічне виробництво, гірничодобувне виробництво і металургійне виробництво. Підприємство виробляє довгомірний прокат (арматури і катанки із звичайних і низьколегованих марок сталі, агломерат, концентрат, кокс, чавун, сталь, сортовий і фасонний прокат. Попередній рік компанія завершила зі збитком [2].

Швейцарська компанія *Ferrexpo* об'єднує Полтавський, Єриствський і Біланівський гірничо-збагачувальні комбінати (м. Горішні Плавні Полтавської області), на яких виробляється залізна руда, концентрат, та окатиші. Полтавський ГЗК був заснований у 1960 р., а у 2001 р. був приватизований даною компанією. Ця компанія має представництва в ОАЕ, Сингапурі, Китаї, Японії, що здійснюють збут продукції. 2020 р. компанія завершила з прибутком [5].

Німецька компанія *Metro Cash & Carry* займається оптовою торгівлею та функціонує у 25 країнах світу. В Україні компанія зайшла на ринок у 2003 р. та представлена 23 класичними центрами оптової торгівлі (пропонує асортимент із 30 000 найменувань товарів для професійних покупців: представників роздрібною торгівлі, ресторанно-готельного бізнесу, сервісних компаній та офісів), 2 магазинами оптової торгівлі «Бери-Вези» у Чернігові та Луцьку (пропонують приблизно

3000 найменувань переважно продовольчих товарів тривалого строку зберігання). 2020 р. компанія відкрила з прибутком [8].

Британська компанія *British American Tobacco* здійснює вирощування тютюну, виробництво тютюнових виробів та представлена у 63 країнах світу. В Україні компанія представлена ТОВ «Бритіш Американ Тобакко Сейлз енд Маркетинг Україна», що володіє компанією ПрАТ «А/Т ТЮТЮНОВА КОМПАНІЯ «В.А.Т. – ПРИЛУКИ», яка виробляє цигарки таких торговельних марок як KENT, Rothmans, Pall Mall, Vogue, Dunhill, Lucky Strike, Capri. Попередній рік компанія завершила зі збитком [4].

Британська компанія *Vodafone* є однією з найбільших світових телекомунікаційних компаній, що функціонує у 25 країнах світу. *Vodafone Україна* – це другий за величиною мобільний оператор в Україні та перший, що зайшов на український ринок. Компанія заснована була у 1992 р. і працювала під брендами UMC, МТС Україна. З 2015 р. мобільний оператор працює під брендом *Vodafone*. Він надає широкий спектр послуг, включаючи передачу даних за технологіями 3G та 4G, мобільний голосовий зв'язок, обмін повідомленнями, фіксований інтернет і мобільне телебачення. В Україні мережа *Vodafone* обслуговує 19,8 млн абонентів. 2020 р. компанія відкрила з прибутком [11].

Aшан Ритейл - це міжнародна мережа роздрібної торгівлі, створена у Франції, що представлена у 13 країнах світу, посідає 11 місце за обсягами продажу продуктів харчування у світі. На український ринок Ашан увійшов у 2008 р. та наразі представлений 24 магазинами у 9 містах та здійснює електронну комерцію по всій країні. Попередній рік компанія завершила зі збитком [3].

ERC – це міжнародний професійний дистриб'ютор, що функціонує у 9 країнах світу (штаб-квартира знаходиться в Австрії). В Україні дана компанія працює з 1995 р. та включає сучасні офісні простори, логістичний комплекс, території сервісного та навчального центру у м. Києві. Компанія співпрацює з національними та регіональними роздрібними мережами, власниками незалежних магазинів і проектів, гуртовими компаніями, інтернет-магазинами, системними інтеграторами, фахівцями у вузьких технологічних нішах та сегментах за такими товарними групами як споживча комп'ютерна техніка, комп'ютерна техніка та програмне забезпечення на підприємствах, побутова техніка, товари для дітей та підлітків. 2020 р. компанія відкрила з прибутком [6].

Glencore Agriculture (Viterra) є одним з лідерів ринку закупівель та поставок сільськогосподарської продукції. Компанія здійснює

зберігання, переробку сільськогосподарської продукції, маркетинг та логістику, володіє понад 180 потужностей зберігання, понад 30 переробних підприємств, 25 портових терміналів та понад 190 морських суден та здійснює свою діяльність у 37 країнах світу. В Україні функціонує компанія ПП ""Вайтерра Україна" з 1996 р. Компанія має філії у Харкові, Чернігові, Миколаєві, Одесі, Вінниці (здійснюють маркетинг), зберігання продукції здійснюється на Балтському ХПП, Любашівському елеваторі (Одеська область), переробка здійснюється на олійно-екстракційному заводі ПрАТ "Вайтерра Колос" в смт Пересічна (Харківська область), компанії також належать портові термінали у м. Миколаїв та м. Чорноморськ. 2020 р. компанія закрила з прибутком [10].

Компанія Nestlé є одним з найбільших виробників продуктів харчування в світі та працює у 115 країнах світу. В Україні функціонує з 1994 р. компанія *Nestlé Україна*. Вона об'єднує такі підприємства як "Львівська кондитерська фабрика „Світоч” (м. Львів), Nestlé Business Services Lviv (NBS Lviv) (м. Львів), Волиньхолдінг” (смт Торчин, Луцький р-н, Волинська обл.), ТОВ „Техноком” (м. Харків)". До Nestle відносяться такі такі торговельні марки як «Торчин» (майонези, кетчупи, соуси, гірчиці і приправи), «Nesquick», «Nescafe», «Coffee-mate», (кава та напої), Світоч, Nestle, Nuts, KitKat, Lion (кондитерські вироби), продукти швидкого приготування («Мівіна»), корма для домашніх тварин («Purina»), Gerber (дитяче харчування). 2020 р. компанія закрила з прибутком [9].

Louis Dreyfus Company є світовим закупником і переробником сільськогосподарської продукції, підприємства і підрозділи компанії розташовані у 40 країнах світу. Український підрозділ *Louis Dreyfus Company Україна* належить до трійки найбільших експортерів зернових, олійних культур та цукру, компанія здійснює закупку, переробку й продаж цукру, зернових й олійних культур. Головний офіс компанії розташований у Києві, до складу компанії належать Рахнянський, Гайсинський склади зернових та олійних культур (Вінницька область), Сердюківський склад зернових та олійних культур (Черкаська область), Одеський портовий термінал. 2020 р. компанія закрила з прибутком [7].

Таким чином, європейські транснаціональні корпорації представлені на території України, їх питома вага серед 100 найбільших приватних компаній України складає 12%. В Україні згідно рейтингу Forbes, функціонує 16 компаній, штаб-квартири яких знаходяться у європейських країнах. Якщо проаналізувати розміщення штаб-квартир цих компаній, то всі вони знаходяться у країнах «Великої сімки»

(Німеччина, Велика Британія, Франція) та високо розвинутих країнах (Швейцарія, Нідерланди, Австрія). Більшість цих компаній здійснюють свою діяльність в сфері ПЕК, ритейлу, металургії, харчовій промисловості. Подібне дослідження можна провести і для інших країн і показати, як представлені транснаціональні корпорації на українському просторі.

Список використаних джерел:

1. *Макарчук К.О. Транснаціональні корпорації та транснаціональні банки як суб'єкти міжнародного бізнесу / К.О. Макарчук // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2014. № 1144. Т. 1. Випуск 3. с. 41-45*
2. *Офіційний сайт компанії «АрселорМіттал Кривий Ріг». Режим доступу: <https://ukraine.arcelormittal.com/>*
3. *Офіційний сайт компанії «Ашан». Режим доступу: <https://auchan.ua/>*
4. *Офіційний сайт компанії «British American Tobacco». Режим доступу: <http://www.bat.ua/>*
5. *Офіційний сайт компанії «Ferrexpo». Режим доступу: <https://www.ferrexpo.com/>*
6. *Офіційний сайт компанії «ERC». – Режим доступу: <https://erc.ua/>*
7. *Офіційний сайт компанії «Louis Dreyfus Company Україна». Режим доступу: <https://www ldc.com/ua/uk/>*
8. *Офіційний сайт компанії «Metro Cash & Carry». Режим доступу: <https://www.metro.ua/>*
9. *Офіційний сайт компанії «Nestlé Україна». Режим доступу: <https://www.nestle.ua/>*
10. *Офіційний сайт компанії «Viterra». Режим доступу: <https://www.viterra.com/>*
11. *Офіційний сайт компанії «Vodafone Україна». Режим доступу: <https://www.vodafone.ua/>*
12. *Пенська І. О. Особливості впливу ТНК на економічний розвиток України / І.О Пенська // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2015. № 3. С. 114-124. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2015_3_14*
13. *100 найбільших приватних компаній України. Режим доступу: <https://forbes.ua/ratings/100-naybilshikh-privatnikh-kompaniy-ukraini-02112020-408>*
14. *Fortune Global 500. Режим доступу: <https://fortune.com/global500/2020/search/>*
15. *Mullings B. New international division of labor / B. Mullings // Encyclopedia of Human Geography (Edited by Barney Warf). – London, SAGE Publications Ltd., 2006. p 332-334.*
16. *Transnational corporations and foreign affiliates. Режим доступу: https://unctad.org/system/files/official-document/gdscsir20041c3_en.pdf*